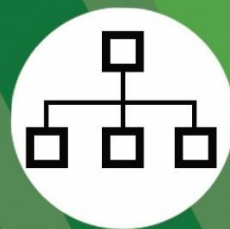

گزارش پژوهشی :

بررسی وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در کشور

انديشكده اقتصاد مقاومتی

گروه مكمّرانی

اردیبهشت ماه ۱۳۹۹

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در کشور

حکمرانی	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۳۹۹۰۲۴۰۹	شناسه:
۱۳۹۹/۰۲/۳۰	تاریخ انتشار:
محمد مهدی تاجیک	تهیه و تدوین:
سید بهزاد بقایی	مدیر مطالعه:
محمد امینی رعیا	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

پایداری صندوق‌های بازنشستگی به واسطه تعامل با خیل عظیمی از افراد و تأثیری که بر زندگی آن‌ها دارد، از اهمیت بالایی برخوردار است. در شرایط کنونی صندوق‌های بازنشستگی کشور از وضعیت مناسبی برخوردار نیست و در حالی که باید نسبت پشتیبانی آن‌ها یک به ۶ و بالاتر باشد، اغلب آن‌ها نسبت‌های زیر ۱ به ۴ و حتی ۱ به ۱ دارند.

برخی عوامل موجب گردیده به تدریج این نسبت پشتیبانی کاهش یابد و وضعیت صندوق‌های بازنشستگی به سمت بحرانی شدن حرکت کند. این عوامل در دو دسته کلی می‌گنجد. اولین دسته از عواملی که موجب بحرانی شدن وضعیت صندوق‌های بازنشستگی گردیده است، به عوامل بنیادین معروف هستند و دومین دسته از این عوامل به عوامل پارامتریک معروف هستند.

در عوامل بنیادین مهمترین عاملی که می‌شود نام برد، پیری جمعیت است. در ابتدای شکل‌گیری صندوق‌های بازنشستگی، تعداد بیمه پردازان خیلی بیشتر از مستمری بگیران است اما با گذشت زمان، به تعداد مستمری بگیران یک صندوق افزوده می‌شود.

در این شرایط در صورتی که ورودی‌های صندوق کاهش یابد و کشور با پیری جمعیت مواجه شود، به تدریج نسبت پشتیبانی کاهش می‌یابد و وضعیت صندوق بحرانی می‌شود.

دومین عامل از دسته عوامل بنیادی، افزایش سن امید به زندگی است. با پیشرفت فناوری و همچنین پیشرفت بهداشت و درمان، امید به زندگی افزایش یافته و میانگین آن از ۵۶ سال در ابتدای انقلاب به بیش از ۷۵ سال رسیده است. نکته مهم در این است که سن بازنشستگی در این مدت همان ۶۰ سال باقی مانده است و به تدریج موجب گردیده طول دوره پرداخت مستمری افزایش یابد.

در کنار این عوامل بنیادی، برخی عوامل پارامتریک هم موجب گردیده وضعیت صندوق‌های بازنشستگی بحرانی شود. به عنوان مهمترین عوامل پارامتریک می‌توان به سن بازنشستگی، تعداد سال‌های بیمه پردازی، میانگین مورد قبول برای پرداخت مستمری و شروع سن بازنشستگی اشاره نمود.

تمام این عوامل موجب گردیده اغلب صندوق‌های بازنشستگی اوضاع مناسبی نداشته باشند، به طوری که فقط دو صندوق بازنشستگی کشوری و بازنشستگی لشکری چیزی در حدود ۵۰ هزار میلیارد تومان بودجه سالیانه به خود اختصاص بدهند. در صورت ادامه این روند، هزینه‌های تحمیلی به بودجه افزایش خواهد یافت. این بحران در صورت عدم رسیدگی شدیدتر خواهد شد و با توجه به این که مردم با آن درگیرند، دولت باید برای رفع آن معضل ورود کند و از بودجه مبلغ بیشتری را برای رفع کسری صندوق‌های بازنشستگی اختصاص بدهد.

البته باید به این نکته هم اشاره کرد که در شرایط کنونی میزان دارایی و سرمایه گذاری های صندوق های بازنشستگی کفاف هزینه های آن ها را نمی دهد و لازم است دولت ضمن اصلاحات پارامتریک در صندوق های بازنشستگی به دنبال اصلاح کامل مدل این صندوق ها بر بیاید به طوری که میزان پایداری آن ها افزایش یابد و نیازی به هزینه کرد بودجه نداشته باشند.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۰
فصل ۱. پیشینه صندوق‌های بازنشستگی و بیمه اجتماعی در ایران.....	۱۱
۱-۱- سیر شکل‌گیری صندوق‌های بازنشستگی و بیمه‌های اجتماعی.....	۱۱
۲-۱- پایه‌گذاری بیمه اجباری کارگران.....	۱۳
۳-۱- تاریخچه تشکیل صندوق‌های بازنشستگی در ایران.....	۱۴
۱-۳-۱- تشکیل سازمان تامین اجتماعی.....	۱۴
۲-۳-۱- تشکیل سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح.....	۱۵
۳-۳-۱- تشکیل صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر.....	۱۵
۴-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی کشوری.....	۱۶
۵-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی کارکنان فولاد ایران.....	۱۷
۶-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی بیمه مرکزی ایران.....	۱۸
۷-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی سازمان بنادر و دریانوردی.....	۱۸
۸-۳-۱- تشکیل صندوق حمایت و بازنشستگی آینده‌ساز.....	۱۹
۹-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی شهرداری تهران.....	۲۰
۱۰-۳-۱- تشکیل صندوق حمایت و کلا و کارگشایان دادگستری.....	۲۱
۱۱-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی، پس‌انداز و رفاه کارکنان صنعت نفت.....	۲۲
۱۲-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی کارکنان بانک‌ها.....	۲۵
۱۳-۳-۱- تشکیل صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران.....	۲۵
۴-۱- پشتوانه قانونی صندوق‌های بازنشستگی کشور.....	۲۶
فصل ۲. نسبت‌های پارامتریک صندوق‌های بازنشستگی کشور.....	۲۹
۱-۲- نسبت پشتیبانی.....	۲۹
۱-۱-۲- متوسط نسبت پشتیبانی صندوق‌ها، ۳,۶۵ است.....	۳۰
۲-۲- نرخ حق بیمه پرداختی در هر یک از صندوق.....	۳۳
۳-۲- شاخص کفایت مزایای بازنشستگی.....	۳۵
۴-۲- وابستگی صندوق‌ها به دولت.....	۳۶
فصل ۳. وضعیت ترازنامه‌ای و ورشکستگی احتمالی صندوق‌های بازنشستگی.....	۳۷
۱-۳- مقدمه و بیان مسأله.....	۳۷
۲-۳- بررسی موردی وضعیت ترازنامه‌ای صندوق‌ها.....	۳۷
۱-۲-۳- وضعیت ترازنامه‌ای سازمان تامین اجتماعی.....	۳۷
۲-۲-۳- وضعیت ترازنامه‌ای صندوق روستاییان و عشایر.....	۴۲
۳-۲-۳- وضعیت ترازنامه‌ای صندوق بازنشستگی کشوری.....	۴۵
۴-۲-۳- وضعیت ترازنامه‌ای صندوق بازنشستگی نفت.....	۴۶

- ۳-۲-۵- وضعیت ترازنامه ای صندوق بازنشستگی بانک ها ۴۷
- ۳-۲-۶- وضعیت ترازنامه ای صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران ۵۰
- ۳-۲-۷- وضعیت ترازنامه ای صندوق بازنشستگی آینده ساز ۵۰
- ۳-۲-۸- وضعیت ترازنامه ای صندوق حمایت از وکلا و کارگشایان دادگستری ۵۱
- فصل ۴. شیوه محاسبه حق مستمری در صندوق های کشور ۵۲**
- ۴-۱- بررسی موردی نحوه محاسبه حق مستمری در صندوق های کشور ۵۲
- ۴-۱-۱- محاسبه مستمری بیمه شدگان تامین اجتماعی ۵۲
- ۴-۱-۲- شرایط بازنشستگی و نحوه محاسبه مستمری صندوق های بازنشستگی، پس انداز و رفاه صنعت نفت ۵۹
- ۴-۱-۳- مستمری و قانون بازنشستگی صندوق بازنشستگی روستاییان و عشایر ۶۱
- ۴-۱-۴- شرایط بازنشستگی و نحوه محاسبه حقوق مستمری صندوق بازنشستگی کارکنان بانک ها ۶۱
- ۴-۱-۵- مستمری بازنشستگی صندوق حمایت از وکلا و کارگشایان دادگستری ۶۲
- ۴-۲- جمع بندی: نحوه محاسبه مستمری در صندوق های بازنشستگی کشور ۶۲
- فصل ۵. سرمایه گذاری صندوق های بازنشستگی کشور ۶۵**
- ۵-۱- بررسی موردی سرمایه گذاری صندوق ها ۶۵
- ۵-۱-۱- سرمایه گذاری سازمان تامین اجتماعی ۶۵
- ۵-۱-۲- سرمایه گذاری صندوق روستاییان و عشایر ۶۷
- ۵-۲- سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی کشوری ۷۳
- ۵-۲-۱- پرتفوی صندوق سرمایه گذاری صنعت نفت ۷۶
- ۵-۲-۲- سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی کارکنان بانک ها ۷۹
- ۵-۲-۳- سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی بیمه مرکزی ایران ۸۲
- ۵-۲-۴- سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی صنایع مس ایران ۸۴
- ۵-۲-۵- سرمایه گذاری صندوق آینده ساز ۸۶
- ۵-۲-۶- سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (هما) ۸۸
- ۵-۳- جمع بندی : نحوه سرمایه گذاری صندوق های بازنشستگی کشور ۸۹
- فصل ۶. عوامل بحرانی شدن وضعیت صندوق های بازنشستگی کشور ۹۱**
- ۶-۱- خط لوله اتیلن مرکز ۹۱
- ۶-۲- بررسی تک تک عوامل بحرانی شدن وضعیت صندوق های بازنشستگی ۹۱
- ۶-۲-۱- افزایش سن امید به زندگی ۹۱
- ۶-۲-۲- عدم سرمایه گذاری درست منابع صندوق ها ۹۲
- ۶-۲-۳- دخالت دولت در مدیریت صندوق ها؟ ۹۳
- ۶-۲-۴- عدم ثبات سیاستگذاری ها و تغییرات آن ها با تغییر دولت (فراادولتی نبودن) ۹۳
- ۶-۲-۵- مزایای بیمه ای مختلف و لزوم بررسی تک تک آن ها ۹۳
- ۶-۲-۶- بدهی های دولت به نظام بازنشستگی ۹۳

- ۶-۲-۷- فشار مالی ناشی از بیمه سلامت ۹۴
- ۶-۲-۸- محاسبه مستمری براساس حق بیمه ۲ سال آخر ۹۴
- ۶-۲-۹- تحمیل قوانین مختلف بر صندوق ها ۹۴
- ۶-۲-۱۰- بنگاه داری صندوق ها ۹۹
- ۶-۲-۱۱- شرایط نامناسب اقتصادی ۹۹
- ۶-۲-۱۲- عملکرد جزیره ای صندوق های بازنشستگی و سازمان های بیمه ای ۱۰۰
- ۶-۲-۱۳- عدم پوشش کامل ۱۰۰
- ۶-۲-۱۴- خلاهای قانونی و سوء استفاده از آن ها ۱۰۰
- فصل ۷. بدهی دولت به صندوق های بازنشستگی کشور ۱۰۱**
- ۷-۱- بررسی موردی بدهی دولت به صندوق ها ۱۰۱
- ۷-۱-۱- بدهی دولت به تامین اجتماعی ۱۰۱
- ۷-۱-۲- بدهی دولت به صندوق کشاورزان، روستاییان و عشایر ۱۰۲
- ۷-۱-۳- بدهی و کمک‌های دولت به صندوق بازنشستگی کشوری ۱۰۳
- ۷-۱-۴- بدهی دولت به صندوق بازنشستگی فولاد ۱۰۴
- ۷-۱-۵- بدهی دولت به سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح/ کمک های دولت به سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح ۱۰۴
- ۷-۱-۶- بدهی دولت به صندوق های بازنشستگی، پس انداز و رفاه کارکنان صنعت نفت ۱۰۶
- ۷-۱-۷- بدهی دولت به صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران ۱۰۷
- ۷-۲- جمع بندی: بدهی دولت به صندوق های بازنشستگی ۱۰۷
- فصل ۸. راهکارهای پیشنهادی ۱۰۹**
- ۸-۱- راهکارهای کوتاه مدت و فوری ۱۰۹
- ۸-۱-۱- افزایش سن بازنشستگی ۱۰۹
- ۸-۱-۲- ایجاد مالیات‌ها و عوارض جدید اجتماعی برای افزایش نقدینگی صندوق ها ۱۰۹
- ۸-۱-۳- فروش دارایی های کم بازده و شرکت های ضررده ۱۰۹
- ۸-۲- راهکارهای بلندمدت و ساختاری ۱۱۰
- ۸-۲-۱- شفاف سازی عملکرد صندوق ها ۱۱۰
- ۸-۲-۲- بازطراحی نظام بیمه ای بر مبنای محاسبات اکچوئری ۱۱۰
- ۸-۲-۳- افزایش بیمه پردازان ۱۱۱
- ۸-۲-۴- ایجاد نظام چندلایه تامین اجتماعی ۱۱۱
- فصل ۹. چشم انداز پیش رو ۱۱۳**
- ۹-۱- سوالات و ابهامات حوزه نظام بازنشستگی کشور ۱۱۳
- ۹-۲- اولویت های اقدام در حوزه بازنشستگی ۱۱۴
- منابع ۱۱۵

فهرست جداول

- جدول ۱ تعداد بیمه پردازان، مستمری بگیران و نسبت پشتیبانی صندوق های بازنشستگی ایران ۳۰
- جدول ۲ میانگین سنی جمعیت کشور ۳۲
- جدول ۳ نرخ حق بیمه در صندوق های بیمه اجتماعی و بازنشستگی ۳۳
- جدول ۴ نرخ حق بیمه دریافتی سازمان های بیمه ای مختلف به تفکیک پرداخت کننده ۳۵
- جدول ۵ میزان کل هزینه های سازمان تامین اجتماعی به تفکیک نوع هزینه ۳۷
- جدول ۶ هزینه های درمانی سازمان تأمین اجتماعی ۳۸
- جدول ۷ میزان درآمدهای سازمان تأمین اجتماعی به تفکیک ۳۹
- جدول ۸ میزان پرداختی های سازمان تأمین اجتماعی ۴۰
- جدول ۹ درآمد سازمان تأمین اجتماعی به تفکیک ۴۰
- جدول ۱۰ هزینه های صندوق عشایر در سال های ۸۷ تا ۹۶ ..... ۴۲
- جدول ۱۱ درآمدهای حاصل از سرمایه گذاری صندوق عشایر در سال ۹۶ (میلیون ریال) ۴۳
- جدول ۱۲ درآمدهای صندوق عشایر در سال های ۸۷ تا ۹۶ ..... ۴۵
- جدول ۱۳ منابع دریافتی صندوق بازنشستگی کشوری ۴۵
- جدول ۱۴ مصارف صندوق بازنشستگی کشوری ۴۶
- جدول ۱۵ صورت های مالی صندوق بازنشستگی بانک ها براساس اطلاعات مندرج در سامانه کدال ۴۸
- جدول ۱۶ : عناوین منابع و مصارف صندوق بازنشستگی کارکنان بانک ها ۴۹
- جدول ۱۷ ترازنامه صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران ۵۰
- جدول ۱۸ نحوه محاسبه مستمری در صندوق های بازنشستگی ۶۳
- جدول ۱۹ وضعیت منابع و مصارف سرمایه گذاری های سازمان تامین اجتماعی از سال ۹۳ تا ۹۷ ..... ۶۵
- جدول ۲۰ پروژه های بزرگ در دست انجام توسط شستا ۶۶
- جدول ۲۱ وضعیت مالی برخی از مهم ترین شرکت های تابعه تامین اجتماعی ۶۷
- جدول ۲۲ ترکیب پرتفوی سرمایه گذاری صندوق روستاییان و عشایر طی سال های ۸۷ تا ۹۶ ..... ۶۸
- جدول ۲۳ نرخ بازدهی سرمایه گذاری های صندوق عشایر در سال ۸۷ تا ۹۶ ..... ۶۹
- جدول ۲۴ ترکیب سبد سرمایه گذاری صندوق و ارزش ریالی سرمایه گذاری ها ۷۱
- جدول ۲۵ سود حاصل از فعالیت های اقتصادی صندوق بازنشستگی کشوری ۷۴
- جدول ۲۶ توزیع سرمایه صندوق بازنشستگی کشوری ۷۵
- جدول ۲۷ میزان فروش سالانه هلدینگ سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت ۷۸
- جدول ۲۸ حجم دارایی صندوق های بازنشستگی، پس انداز و رفاه صنعت نفت در سال مالی منتهی به اردیبهشت ۹۶ ..... ۷۹
- جدول ۲۹ پرتفوی سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی کارکنان بانک ها ۷۹
- جدول ۳۰ سهامداران شرکت سرمایه گذاری کارکنان بانک ها ۸۱
- جدول ۳۱ وضعیت سودآوری شرکت سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی کارکنان بانک ها (وسکاب) در سال ۹۷ و ۹۸ ..... ۸۱
- جدول ۳۲ ترکیب پرتفوی سرمایه گذاری صندوق بازنشستگی بیمه مرکزی ایران ۸۲
- جدول ۳۳ نرخ سود بلند مدت بانکی صندوق طی سال های ۸۲ تا ۸۵ ..... ۸۳
- جدول ۳۴ نرخ سود سپرده بلندمدت بانکی در یکی از بانک های خصوصی در مدت مذکور ۸۳
- جدول ۳۵ خلاصه وضعیت سرمایه گذاری صندوق های بازنشستگی ۸۹
- جدول ۳۶ فراوانی و میزان شاخص های بیمه ای بازنشستگان مشاغل سخت و زیان آور به تفکیک نوع ۹۸

جدول ۳۷: اعتبارات دریافتی صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح از دولت طی سال‌های ۹۴ تا ۹۸ ..... ۱۰۵

جدول ۳۸: بدهی دولت به صندوق‌های بازنشستگی ۱۰۷

فهرست نمودارها

شکل ۱: نسبت‌های پشتیبانی صندوق‌های بازنشستگی به تفکیک ۳۱

فهرست نمودارها

نمودار ۱: روند تغییرات سه گروه عمده سنی جمعیت کشور ۳۲

نمودار ۲: هرم سنی جمعیت کل کشور ۱۳۹۵ ..... ۳۳

نمودار ۳: میزان هزینه‌های سالانه تأمین اجتماعی ۳۸

نمودار ۴: میزان هزینه‌های درمان سازمان تامین اجتماعی در قالب جدول و نمودار ۳۸

نمودار ۵: میزان درآمدهای سازمان تامین اجتماعی با لحاظ درآمدهای تعهدی ۳۹

نمودار ۶: میزان حقوق و سایر مزایای بازنشستگی اعضای سازمان تامین اجتماعی در قالب جدول و نمودار خطی ۴۰

نمودار ۷: میزان حق بیمه وصولی با لحاظ تعهدی از سال ۹۳ تا ۹۷ ..... ۴۱

نمودار ۸: کاهش خطرناک نسبت ذخایر در صندوق روستاییان و عشایر ۴۳

نمودار ۹: نحوه عملکرد درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌های صندوق عشایر در بازه ۸۴ لغایت ۹۶ ..... ۴۴

نمودار ۱۰: درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌های صندوق روستاییان و عشایر در بازه ۸۷ تا ۹۶ ..... ۶۸

نمودار ۱۱: ترکیب پرتفوی سرمایه‌گذاری صندوق عشایر در سال ۹۶ ..... ۶۹

نمودار ۱۲: ترکیب پرتفوی سرمایه‌گذاری صندوق عشایر براساس بهای تمام شده در سال ۹۶ ..... ۷۰

نمودار ۱۳: نحوه رشد مقدار سرمایه‌گذاری صندوق عشایر در سال‌های ۸۸ تا ۹۶ ..... ۷۲

نمودار ۱۴: بازده کل صندوق عشایر طی سال‌های ۸۷ تا ۹۶ ..... ۷۲

نمودار ۱۵: ترکیب پرتفوی سرمایه‌گذاری صندوق بازنشستگی کشوری ۷۳

نمودار ۱۶: سود حاصل از فعالیت‌های اقتصادی صندوق بازنشستگی کشوری ۷۴

نمودار ۱۷: پرتفوی سرمایه‌گذاری صندوق بازنشستگی کشوری ۷۵

نمودار ۱۸: نحوه توزیع سرمایه‌گذاری صندوق بازنشستگی بیمه مرکزی ایران در صنایع مختلف بورسی ۸۳

نمودار ۱۹: مقایسه بازده سرمایه‌گذاری صندوق در بورس با بازده کل بورس ۸۴

نمودار ۲۰: هلدینگ‌های زیرمجموعه صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران ۸۵

نمودار ۲۱: ترکیب سرمایه‌گذاری‌های صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران ۸۵

نمودار ۲۲: بازده سرمایه‌گذاری صندوق بازنشستگی شرکت ملی صنایع مس ایران در سال‌های ۹۰، ۹۱ و ۹۲ ..... ۸۶

نمودار ۲۳: توزیع وجوه و منابع صندوق آینده ساز در سال ۹۴ ..... ۸۷

نمودار ۲۴: درصد توزیع وجوه و منابع صندوق آینده ساز ۸۷

نمودار ۲۵: رشد منابع و وجوه صندوق بازنشستگی آینده ساز ۸۸

نمودار ۲۶: نحوه رشد درآمدها و هزینه‌های صندوق بازنشستگی آینده ساز ۸۸

نمودار ۲۷: رشد شاخص امید به زندگی در ایران ۹۲

نمودار ۲۸: رشد بی‌وقفه بدهی دولت به صندوق عشایر در بازه ۸۷ تا ۹۶ ..... ۱۰۳

نمودار ۲۹ اعتبارات مصوب و دریافتی صندوق بازنشستگی کشوری از دولت..... ۱۰۴
نمودار ۳۰ مقایسه اعتبارات مصوب و اعتبارات دریافتی صندوق تامین اجتماعی نیروهای مسلح از دولت (پیشی گرفتن اعتبارات
دریافتی از اعتبارات مصوب)..... ۱۰۶